תשובה

פרקלת יד ה'

(א)

איתא להלן דיה ה' בלוקחין דכל זה, היכא דהיו אומרים מעומדתן נעשית ומניח לה בתרומה, והוא אומר לו כי אלו עד שלא ארסתיך נעשית לכל נאמנת, ולכל אינה נאמנת. ומבואר בגמ' לנוח הוא, דכל סובר כרבי ישמעאל כרבי עקיבא, ולכל לוו כרבי עקיבא. ופתרו הגמ' דתרי אנפי, א) דאמרינן כל סובר כרבי לוו כרבי עקיבא, הכא שאני, משום דאית לה מיגו דמוכח אני תחתיך, והוי מיגו הוי טענה מעליתא, דמוכח אינה נפקא לכהונה, ואלא דאם היתה אומרת מוכח אני תחתיך, לא היתה נאמנת. אלא לה מיגו, מה מהני הוי מיגו דטענה מעליתא בהכי כרבי שלה נגד השמאל של הבעל. וכן נכון להוסיף דאמנם מיגו להוציא לא אמרינן, הכא מהני הוי מיגו להוציא כיון דמצטרף לכרבי שלה נגד השמאל של הבעל. והיינו דכרבי לוו כרבי עקיבא, מה היכא דאיכא לכרבי מיגו, מהני להוציא מן השמאל, וכדאמר דרבנן. ופי' סובר כרבי לוו כרבי עקיבא, אפי' עם מיגו לכרבי, משום דלוו מיגו מעליתא.

ב) דאמרינן כל סובר כרבי לוו כרבי עקיבא, הכא שאני, משום דאית לה חזקה (חזקת הגוף). והיינו דהיכא דאיכא לכרבי עם חזקה, מהני נגד השמאל. והכא יש לה חזקת הגוף דהי' הכנות לאחר הגירושין, ומצטרפת עם הכרבי שלה, נגד השמאל של הבעל.

ומעשה המהרי"ט נהי דאית לה חזקת הגוף בהכי הכרבי, דהכנות היתה לאחר הגירושין, מה שאין ציתה תחתיו בדבון, ומ"מ אין לה חזקה. ואי משום חזקת הגוף דהי' באונס, הוי נגד זה איכא כרבי דבדבון ואיתרע חזקה כשנולד במשך הזמן דס"ל דה' ובעלו, ומתרץ המהרי"ט דמשום הכנות לפני הגירושין, הכי יש לה חזקה הגוף, בהכי הכרבי שלה, ומצד שאין ציתה תחתיו בדבון, אין להקפיד בתרומה,

---

א) וכ' להלן רש"ס בתוס' שם, שם שתוס'.

משום כוון דאינו ואינו נתחייב לה בתובה מתחילה, והספק הוא אי פעל תולין עד שעלה בידן תחתיו, הוי כאינו ודאי אם פרעתיך דקיל דחייב. ולכן לדין עומדת משום דיש לה חשש העלן בהדי הבני שלה, דהוי לאחר האירוסין, ומצד שאור הוי תחתיו בידון, לא מעסיקה בתובה, אשם דהוי כאינו אם פרעתיך. ופסק לדין x) אבל כו' סובר דבדוש לאו הוי עדיף, אפי' אם יש לבני חשלה, ולכן אינה עומדת.

אי' אור בוה בין דבדוש לאו הוי עדיף, היינו דוקא אם אומר הלה אינו ודאי אם נתחייבתי אבל אם אל אי אם פרעתיך, חייב הלה לשלם. ובמשנה הסברא היא דהוי ספק למיפרע אם פרע, ואינו דאעסיר אעפשי, ולכן חייב לשלם. ולפי דוקא אם השאור של הלה הוא ודאי, דהוי לו למיפרע, אבל אם השאור של הלה הוא ספק, דאז הוא למיפרע, פטור הלה לשלם. ואם נאמר כן, הדבר קל המהריטב לדוחתא, לדין אמאי נאמרת משום חשש העלן בהדי הבני שלה, נתון שאור הוי תחתיו בידון, וליבא לתרוץ דהוי כאינו אם פרעתיך בבלעדי, דהוי הבני שאור של הבעל הוא ספק דאז הוא למיפרע.

ולא אבל עוד סברא, בהוי כאינו אם פרעתיך דחייב לשלם, משום דבאו דאור הבא לדין דנאמרת לאחר האירוסין, משום בדוש עם חשש העלן, באמת הוי כאינו אם פרעתיך, איכא למלה בדי עם חשש חיוב של הלה, נגד השאור של הלה, ואז הוי עדיף. ואינו ניכר.

והיינו דקאם בשאור ספק, דאז הוא למיפרע, באו הבא, אבל אמ' בדי עדיף, היכא דיש לו חשלה. ולכן כאן אם פרעתיך חייב לשלם, אף בשאור ספק. ולכן כתב סובר דנאמרת, משום בדוש עם חשש העלן, דהוי

x) וכן באהרמ"ש שם.

תתחיל, ואם לא להפסיד בתובה, דבר שאו תתחיל בהבנין, משום דהוי כאילו אם פרעתיך במיד הלוה לשלם, אם אם השאו הוא טוב, משום דהוי ברוש עם חלב חוב. ואוש המהרש"ל.

לפי ולפי"ר בלבד באומר אי אם פרעתיך מיד לשלם, הרי אם השאו הוא גרוע, והרי אם השאו הוא טוב, משום דהוי ברוש עם חלב חוב ובדלעיל.

וכל זה הוא לדין, לפי תי' ר' של הגמ', אבל לדי' דסל דאינה נאמנת, משום דסל ברוש לאו בדי עדיף, אם היכא דאיכא לדי חלה, לפי אם באי אם פרעתיך במיד היינו דלעו אם השאו הוא גרוע, אה"כ לאיבן ובדלעיל, אבל אם השאו הוא טוב, אלו הוא לאיבן, פטור הלוה לשלם, משום דפי' סל ברוש לאו בדי עדיף, אם היכא דיש לבדי חלה חוב של הלוה נגד השאו.

✓ ולפי הנ"ל מובנא קו' התוס' (פ' ע"ה פ"ב) של התוס' הבאו (ט' ב')
דמשיב התוס' דאם אינו בקי בדין, איכא סס שלא תפסיד בתובה, סמך שאו לא קים לי', ואפי' קים לי', שאו הי' תתחיל באונס, והתוס' מוכיחים בדין דאיכא סמך שאו לאו תתחיל ותפסיד בתובה, אמ היכא דאיכא סס מוכיחים מאון, מהיו דאו' לאד כנסה בחזקה בתולה ונמצאת בעולה, יש לה מנה, ולאד צה, לפי הי' אינה נאמנת לקבל מותיים אבל מנה יש לה, משום דהוי סס, שאו לאו תתחיל ונמצא לה מנה להן אד, ואפי' אם תתחיל שאו באונס. ומבאן מוכיח התוס' דבסס מוכיחים מאון, ומשה התוס' דאמר דלי' הוא, לאמלם אימא לן דבסס אין מוכיחים מאון, והכא אמנם איכא סס, שאו לא קים לי', ואפי' קים לי' שאו באונס תתחיל, מפסיד בתובה דשאו לא הי' תתחיל והוי אנס, וסס לא להוכיח מאון

ואמר כלומר מעיר לה מנה, לאדם מקיים מתיים אבל מנה יש לה, משום הוא היה לוו תחתיו מעיר לה מנה, לכן אדם, ומצד תחתיו הרבון, לשם להנסיבה משום דהוי בעלי אם פרעתיך, לפי המהרש"א בלעיל. ולפי הגל ניחוש, דהרי התוס' מיירי לפי ר' יהושע, ולפי הוי בעלי אם פרעתיך, והשאר הוא טוב, פטור הלוה, (דהרי לית ליה ברוש עם חצאה), אבל אמאי יש לה מנה, שאמר תחתיו הרבון ולית לה כלום, ומבאר מדוע התוס' לגיר, דיש לה מנה מעלם סס, שאמר לוו תחתיו ומעיר לה מנה, לכן אדם, ושאמר תחתיו בעלנס, והוי סס ומלגיים מאמן. ואין התוס'.

✓ הולכים אל הגל, לדברי יהושע, כל הוי בעלי אם פרעתיך בחיים, היינו דלגא בשאמר לבעל, דהגל לגיבוי, אבל בשאמר טוב, פטור הלוה לשלם.

✓ ולדגל - לתי' ר' אל הקמ' - אלו אם פרעתיך, חייב הלוה לשלם, משום ברוש עם חצאה חוב, כאן הרבון כן, דעומנת, בעבל ברוש עם חצאה. ואפ' אם בשאמר הוא טוב בלו הגל לגיבוי ולפי מבן המהרש"א דלגל עומנת, הכן לומר תחתיו משום ברוש עם חצאה הלוה, וכן לומר עומנה, משום ברוש עם חצאה חוב, בעלי אם פרעתיך ד.

✓ ור' היהל (תד סי' מ') בשם הגאון, כלל בעהת, הוי בעלי אם פרעתיך בחיים היינו דלגא בשאמר לבעל דהגל לגיבוי אבל בשאמר טוב פטור, ואומר היהל כפל בעהת, בלו מבי חצאה חוב, חצאה מאליו, משום דהחוב אוחד לפרע, והוי כאין חצאה האשי להשתלם, ולכן בשאמר טוב פטור הלוה. ולפי ברין להבן דאמאי עומנת דרך משום ברוש עם חצאה הלוה, שאמר ינתה תחתיו הרבון (קו' המהרש"א) ולפי בעהת לשם לתרץ דהוי כלי אם פרעתיך, דהרי הכא הוי שאמר טוב, בלו הגל לגיבוי. ור' קהה ליקוטים סי' ג' בישוב הדבר עיש. (הגל הוא תמצית של היהל וקהה שם).

וכל זה שדברנו לעיל הוא לענין האמון של הבתולה. אבל לגבי האיסור, האומר
פה מבואתי, בתרוו סניגיו, בגון בעל או אין שנשבעה פחות מעט, בין דהיו
מבתיבתו ואומרת בתולה הייתי או בשותפו ובין אם אומרת בעל, לא תתנו
אז בגין שנשבעה פחות מעט, דהוי באונס, אינה נאמנת. ולו שיין לומר בגה
הדי ושמא, דגהו שיין לעיל דאמרי באמנות אבל לגבי איסורים, נאמר
פק אחד ואסורה. ולגבי לאונסו בעל אחשב היתר, משום דגיכו תשלום
הנזק בעדה. ובין לגבי בגין שנשבעה פחות מעט, דנאנסו אחשב היתר
והיתה אנוסה, משום דגיכו רובא דרבון בדאמרי תרוס הבעל, אלא
אפי' אם טוענת בעל לא תתנו אז בגין שנשבעה פחות מעט דגה
הי' באונס, אינה נאמנת ~~ולהו כוונת הרשב"ם דבריו בשאלה~~
~~בשאלה~~ הקבלה! דבנידון הנה להלן מיירי לענין אמון, ומהני ברוש עם
התארה בבעלות אז עם מיעו ובבעלות אבל גבי איסורים לא ענין ברוש.
ונשאר ספק ואסורה. ולבאר אינה לה מיעו, בעל תהיו נאמנת לומר
לא תתנו במיעו דאוכל, ובגין שנשבעה פחות מעט, תהיו
נאמנת לומר באונס במיעו דאוכל כמו להלן מבי אמון הבתולה.
(בשלמה היכו דמבחרת ואומרת בתולה הייתי, לא מיעו, דהוי הבעל
יודע שאנסו בלא, ושותקו, וכמו שהבאנו לעיל, אבל היכו דטוענת
נאנסתי (בגין) אז לא תתנו (בעל) תהיו נאמנת במיעו דאוכל.
ואולם דהוי הבאנו לעיל דלה מיעו אמליו, דהוי אלא לטעון
אוכל אין בלי כו מיעו, אלו דבאמון מהני הוי מיעו בבינון
הרוש, אבל בגיסורים בלא ענין דבלוש, לו מהני הוי מיעו.
ולו מהרשו דבגיסורים לו מיעו, וכבר תמהו בגה הרבני הים ואיך
לא המהרשו. ולו קל הבו. ואולי כוונת הרשב"ם בלכו מיעו בלל.
(כנלענ"ד)

הולכו מהלך, כמצב הסברו הנשוטה, אינה יכולת לומר בודאי לגו תחתיו או בגוף שנתרשה פחות מעט דהי בגוף, דלגו סיים המינן דברי ושמו לבי אוסרים, ונשאר ספק, ומצות ליבו, בדאורייתא חולה. וגם מיגו דאורייתא לא הבאו ובדלעיל.

ולבאורי תהא יכולת מדין עיר יכול באיסורין, כמו דיכולת לכל לומר בעצמה לבשר ובשרה לבהונה, כל דהתם הוי איסור אינה לבהן, דהוי איסור, בדאורי ברמבם ניה סנה, ואני הוא יכולת מדין עיר, וגם בצד יכולת באיסורים, אבל הכא הוי דבר שבערוה וצריך שני עדים, ואשם להעיד אל סוטה ולהוכיחה מבעלה, בעי ב' עדים משום דבר שבערוה בדאורי בקמ' הכא, הה הכא דמעיד להשאר תחת בעלה, הוי דבר שבערוה, בעי ב' עדים. ולכן בגוף נתרשה פחות מעט, והוי ספק אונס ספק רצון, דהוי ספק סוטה, אינה יכולת לומר באונס מדין עיר, דהכי הוי דבר שבערוה. ולכן בודאי דהוי ס' תחתיו ס' אינו תחתיו, אינה יכולת לומר לגו תחתיו מדין עיר, משום דאם אינה תחתיו אפי' באונס, אי הכא איסור אינה וגם איסור סוטה בדאורי ביבמות, ותו דבר שבערוה ובעי ב' עדים כדין כל דבר שבערוה. (ומיגו ליבו, בדלעיל). והרמבם הכל מיירי בעדים דמעיד עליו שהוא אינה.

אולם הרשב"ם ורבינו אינה והריטב"א כל דיכולת לומר דהי לגו תחתיו או באונס. וצריך להבין אמאי יכולת, והרי אמרינן לעיל דהוי דבר שבערוה, ולא מהני דין עיר יכולת באיסורים. ודין הרוצח לא באיסורים. ותצות ליבו, בדאורי חולה.

✓

וכ' בשיטה בשם הרשב"ם, דגמרא לומר באופן לאו תחתיו, או באופן שנעקדה
בחור מקום דהי' באונס, ומטעם עשה נאמן הביאורים, משום דהוי כתיבה ספק
תלה ספק שאמן" - וכל דאין הביאור סותרה לגמרה הוי דבר שבערוה, ובעי
ב' עדים לאוסרה על בעלה, משום דאיתחזק היתירא, והלכך אם הנקה בעי
ב' עדים. אבל הכא דמעיקרא דאתחזק בבעלה, הוי דבר שבערוה בלא
איתחזק איסורא, דשי' המהרי"ק דעשו נאמן בעה. (והכא ליכא חזקה, לא
חזקה היתר דלאו תחתיו, משום דהיכא בעדה חזקה האוסר, והוי כלא
איתחזק כלל. ואם הוי אומרים ליכא חזקה היתר דאונסה היא משום רובא
דבדבון בבעלמי התוס', אמ' אם חזקה איסור ליכא, ושניר נאמנת מדין
עשו נאמן בדבר שבערוה בלא איתחזק). ואפשר עוד לומר דאפי' לפי
הרמב"ן ריש קידושין דדבר שבערוה אפי' בלא איתחזק בעי ב' עדים, אמ' הכא
דלפי הצד דלא הי' כאן דשב"ל, נאמן גם לפי הרמב"ן, לפי השב"ל לפי
הגהות מיימוניות דהיכא דהשליח של האורגן קידש את האשה, ובעלה הוא
מקדשת לבעלה, אמר השליח הוא מקדשת לי, והשליח טוען דשדה, נאמן
בעה, ואינה מקדשת לו לבעלה ולא לשליח, ואף דדשב"ל בעי ב', אפ"ל
לכאו' בהמהרי"ק דהיכא דלא איתחזק, נאמן גם עשו. אולם השב"ל אומר
דהכא עדיף טפי, משום דלדברי הצד לא הי' כאן דבר שבערוה, ושניר
נאמן בעה. ואם הכי דהיא אומרת דהי' לאו תחתיו או באונס,
הרי אומרת דלא הי' דבר שבערוה כלל, ושניר נאמנת ובקל.
(וכ' הרשב"ם קידושין נ"ז ע"ב דמשמע דאפי' בהכי הוי דבר שבערוה
ובעי שני עדים, והארכנו בעה במקום). והשיטה הנ"ל בעצמה פסל בהרשב"ם הנ"ל)
- ואמנם דסוטה אינ' לומר לא נבעלתי, אבל קוס, הרם איבריו כלפי ומסתיר
כולדיו, ולכן אינה נאמנת משום דהוי דין ודיני, ומיהו בגם עשו דשלמו אינו נאמן.

הילדים מהגל, שיש הרשעים בעומדת הבאו מצד עזו עומדן בהיסורין, ואלו בתי דבר שבערוה, אמר עומדת כיון דלאו איתתא, אם דשבר סתי בעזו, כשיש המהריק, אז דלגי הדר לא היי דשבר כסברא השיש ההקהלות מיומנות (ומטה בקוס שאני). ולכאורי בשלמא בגיס דהוי ספק תחתיו ספק לאו תחתיו, עומדת, משום דאינה מיבדת נגד תשלה, אבל דנגד תשלה הוא איכא חשלה היתר כדאמרי התוס, ושניר עומדן עזו בדלאו איתתא. אולם בגי שנתרוצה פחות מגשש, דהוי ספק ספק רבון, אמנם ליכא חשלה היתר דאנוסה, משום דלבו דברבון, וליכא חשלה היתר, מיהו אם ליכא חשלה איסור, והוי דשבר ולאו איתתא, מיהו אומדי עומדן עזו דהי באונס נגד לבו דברבון. וצ"ב.

ואולי משום דלבו ברבון הוי לבו קלישא, דהוי לבו מברבון, עזו עומדן נגד לבו אה לא ברשבו שם כלל ומוסיף שם דבסוטה קוס אלא משום רגלב. ובאמת סט ברהי דספיקו טמא ולפי מטה, אלא דליכא רגלב, הא ליכא עד המעיד שלא נטמא עכ. והיינו דהכא עומדת מטעם עזו עומדן בהיסורים והסברנו לעיל דהוי דשבר דלאו איתתא אלא דמעיד שלא הי דשבר.

ובסוטה קוס, אינה עומדת משום רגלב. מיהו בספק טמאה ברהי, מהני עזו לומר שלא נטמא. כגון דספיקו בודאי בסוטה, ואמרינן דטמא ע"ל הדבר שלא נטמאה, ובאה אמ עזו לומר דלא נטמאה, כיון דליכא רגלב. ובספק טמאה ברהי דלא ספיקו בודאי אם על הדבר שלא נטמא, אמ היכא דליכא בירור מי עזו דלא נטמא, עומדן.

ולהנים ברשבו דבסט ברהי, מהני עזו לומר שלא נטמא, אלא דסט ברהי, לא אמרי בעי חשלה טהרה, ולכאורי הרי חשלה עדינו מעזו, דהרי אין עזו עומדן נגד חשלה, ובכל בסט ברהי לא אמרי בעי חשלה, אלא אומדי עזו עומדן.

ובשם (שו"ת כ"ג) נסתפק בצד אם עון נאמן להתיר בספק טומאה ברה"י.
ולכאורה אומר השם בקל בין בחטאה עדיפו מעון, דעון אינו נגד חטאה,
ובספק טומאה ברה"י, לו אמרי בתר חטאה כשם דעון אינו נאמן,
ורשם מבינו הוא דנאמן עון בס' טומאה ברה"י, מדיש תולין דאמר טמא
באמצעים לו ישתנה, אפי' בספק ארובה, שמא יצא בבשר. וגם שחט ואומר
הרי לי שלא נגעתי שחיטתי כשרה, ועכ"ל מעשה הגדר אמרי קמני בחתני
ואומרים רואין אותן, תיסתי לי בברי, ומתרבא הגדר בליתי קמן
דנישוליה. ואמרי התוס' אעכ"ל דצרה רה"ר היא כו' והוי ספק טומאה
ברה"ר דטהור (ואמאי בדי' דאמרים רואים אותן) וכו' ואי איירי בבגד
אש, פירוש דהוי ספק טומאה ברה"י, דספיקו טמא. ולכן בדי' אחרים
רואים אותן, ובליתיו קמן דנישוליה. משמע דאילו איתיו קמן
ואומר הרי לי שלא נגעתי נאמן, הרי רואים דספק טומאה ברה"י
מהני עון לטהרו. וכמו שהבאנו לעיל בשם הרשב"ו. וכ"ש שם דבתי
הוי צו, ואומר דאמנם חטאה עדיפו מעון, ואינו נאמן בספק טומאה ברה"י,
הוא בלו אמלי בתר חטאה כשם דעון אינו נאמן, מיהו היכא דהוי ביבו,
נאמן עון נגד חטאה, והכא הוי ביבו שלא ליגע בבשר, עון עדיף.

ואמרתי עוד סברא בצד, דהרי לכאורה אמאי נאמן עון בספק טומאה
ברה"י, והרי לו אמלי בתר חטאה כשם דעון אינו נאמן ובדלעיל. ואמרתי
בצד, דלעולם עון דהוי הירור, עדיף מחטאה, דהוי רק תנועה, ולכן בספק
טומאה ברה"י, עון נאמן לטהר, וחטאה טהרה לו מהני, והא דעון
אינו נאמן נגד חטאה, היינו דאין בכח נאמנותו של העד להעיד נגד
חבקה. (לשון אחר, אינו נאמן), מיהו עון דאינו מעיד נגד חטאה

כאשר הבאו בספק טומאה ברה"י, דמעיקר לטהר, ואף שלא שכיח הטלה לטהר, מה עשו עדיף מחצלת ועומן העשו להתיר (בקלקד).

לפי"ז יובן דהבאו עומן בקלד דשבת ולא איתחזק או משום פלפי דברי העדר, לא עדות. וסוטה שי קוש, כיון דבקלד, אף עשו להתיר. וכל ספק טומאה ברה"י, עומן עשו להתיר, אף דחזקה טהרה לא מהני. וכנ"ל [illegible] בלעיל. ורבינו מתנה רוש חולין (נהשש דחי הבאו, ר' לעיל). ור' קבש אות כא.

מיהו מלשון הרא"ש בשם רבנו יונה משמע דקאמרה הוא מדין ברי ושמא דמהני באיסורים כמו במאמן, והוא דלכבה במאמן ברי ושמא לא ברי עדיף, היינו להוציא מחזקת ל"מ ברוש שכל הבאו דליבאו מחצל לכל ברי עדיף. והוא דאם בהמשנה כב' דלא הבאו פנים לאחר מעדי והוא לא אוחרת ברי לי, מהני, משמע דכל העולם אסורה הם איבאו תלת, תרי אמרי לא מת או לא קרשה, ותרי אמרי מת או קרשה, כיון דאיבאו כת עדים המעידים דלא מת, אסורה לכל העולם, רק כלפי אי מעיד, והוא דאמרה ברי לי, שפי לה בלבד. אבל הבאו דליבאו תלת, עומן בסעדת ברי. וסוטה שי קוש כיון דספיקו כוודאי ואינ ספק, לא מהני ברי. ומן שבא לא ברי ברה, דספיקו כוודאי[x] מיהו עשו עומן בשבא כיון דאסלק את הספק, ואלי לא בסוטה דקוש, מהני עשו להתירה. ר' קבש אות בא-בב. ועדיין טעון בירור רב בצת.

x) ובצה מישבים קו' הגרא"ל להעלעקו לפלן עפי ר' אברי' דן הקבד דתהו מותרת לבד ברי לי, שלו ושלה. מיהו כיון דאכמים אסרו השבא מדין ודאי, לא ברי כלפי איסור ודאי.